

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

26 päivänä helmikuuta 2019*

[Teksti oikaistu 10.4.2019 annetulla määräyksellä]

Euroopan keskuspankkijärjestelmä – Kanne, joka perustuu Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan rikkomiseen – Kansallisen viranomaisen päätös, jolla kansallisen keskuspankin pääjohtaja pidätetään tehtävästään

Yhdistetyissä asioissa C-202/18 ja C-238/18,

joissa on kyse kahdesta Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännöstä tehdyn pöytäkirjan 14.2 artiklan toiseen kohtaan perustuvasta kanteesta, jotka on nostettu 16.3.2018 ja 3.4.2018,

Ilmārs Rimšēvičs, edustajinaan S. Vārpiņš, M. Kvēps ja I. Pazare, advokāti (C-202/18), ja

[Teksti oikaistu 10.4.2019 annetulla määräyksellä] **Euroopan keskuspankki (EKP)**, asiamiehinään C. Zilioli, K. Kaiser ja C. Kroppenstedt, avustajinaan D. Sarmiento Ramírez-Escudero, abogado, ja V. Čukste-Jurjeva, advokāte (C-238/18),

kantajina,

vastaan

Latvian tasavalta, asiamiehinään I. Kucina ja J. Davidoviča,

vastaajana,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti K. Lenaerts, jaostojen puheenjohtajat J.-C. Bonichot (esittelevä tuomari), A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan, K. Jürimäe ja C. Lycourgos sekä tuomarit A. Rosas, E. Juhász, E. Levits, L. Bay Larsen, D. Šváby ja M. Berger,

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: yksikönpäällikkö M. Aleksejev,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 25.9.2018 pidetyssä istunnossa esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 19.12.2018 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

* Oikeudenkäyntikieli: latvia.

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännöstä tehdyn pöytäkirjan (jäljempänä EKPJ:n ja EKP:n perussääntö) 14.2 artiklan toiseen kohtaan perustuvilla kanteillaan Latvijas Bankan (Latvian keskuspankki) pääjohtaja Ilmārs Rimšēvičs yhtäältä ja Euroopan keskuspankki (EKP) neuvostonsa tekemällä päätöksellä toisaalta riitauttavat 19.2.2018 tehdyn päätöksen, jolla Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (korruption ehkäisemisestä ja torjumisesta vastaava virasto, Latvia; jäljempänä KNAB) kielsi tilapäisesti Rimšēvičsiä hoitamasta tehtävänsä Latvian keskuspankin pääjohtajana (jäljempänä riidanalainen päätös).

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 2 SEUT 129 artiklassa määrätään seuraavaa:

”1. EKPJ:ää johtavat Euroopan keskuspankin päätöksentekuelimet, jotka ovat Euroopan keskuspankin neuvosto ja johtokunta.

2. Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussääntö, jäljempänä ’EKPJ:n ja EKP:n perussääntö’, on tähän sopimukseen liitettyssä pöytäkirjassa.

– –”

- 3 SEUT 130 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Käyttäessään sille perussopimuksilla ja EKPJ:n ja EKP:n perussäännöllä annettuja valtuuksiaan tai suorittaessaan niillä sille annettuja tehtäviään ja velvollisuuksiaan Euroopan keskuspankki tai kansallinen keskuspankki taikka Euroopan keskuspankin tai kansallisen keskuspankin päätöksentekuelimen jäsen ei pyydä eikä ota ohjeita unionin toimielimiltä, elimiltä tai laitoksilta, jäsenvaltioiden hallituksilta eikä miltään muultakaan taholta. Unionin toimielimet, elimet ja laitokset sekä jäsenvaltioiden hallitukset sitoutuvat kunnioittamaan tätä periaatetta ja pidättymään yrityksistä vaikuttaa Euroopan keskuspankin tai kansallisten keskuspankkien päätöksentekuelinten jäseniin heidän suorittaessaan tehtäviään.”

- 4 SEUT 131 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Jokainen jäsenvaltio huolehtii siitä, että sen kansallinen lainsäädäntö, sen kansallisen keskuspankin perussääntö mukaan luettuna, on sopusoinnussa perussopimusten ja EKPJ:n ja EKP:n perussäännön kanssa.”

- 5 SEUT 283 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Euroopan keskuspankin neuvoston muodostavat Euroopan keskuspankin johtokunnan jäsenet sekä niiden jäsenvaltioiden kansallisten keskuspankkien pääjohtajat, joiden rahayksikkö on euro.”

- 6 EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14 artiklassa, jonka otsikkona on ”Kansalliset keskuspankit”, määrätään seuraavaa:

”14.1 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 131 artiklan mukaisesti jokainen jäsenvaltio huolehtii siitä, että sen kansallinen lainsäädäntö, sen kansallisen keskuspankin perussääntö mukaan luettuna, on sopusoinnussa perussopimusten ja tämän perussäännön kanssa.

14.2 Kansallisten keskuspankkien perussäännöissä on erityisesti määrättävä, että keskuspankin pääjohtajan toimikausi on vähintään viisi vuotta.

Pääjohtaja voidaan erottaa tehtävästään ainoastaan, jos hän ei enää täytä niitä vaatimuksia, joita hänen tehtävänsä edellyttävät, tai jos hän on syyllistynyt vakavaan rikkomukseen. Pääjohtaja, jota asia koskee, tai EKP:n neuvosto voi saattaa tämän päätöksen unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi sillä perusteella, että perussopimuksia tai niiden soveltamista koskevaa oikeussääntöä on rikottu. Tämä kanne on pantava vireille kahden kuukauden kuluessa päätöksen julkaisemisesta tai siitä, kun se on annettu kantajalle tiedoksi, taikka jollei päätöstä ole julkaistu tai annettu tiedoksi, kahden kuukauden kuluessa siitä, kun kantaja on saanut siitä tiedon.

14.3 Kansalliset keskuspankit ovat erottamaton osa EKPJ:ää ja toimivat EKP:n suuntaviivojen ja ohjeiden mukaisesti. EKP:n neuvosto toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että EKP:n suuntaviivoja ja ohjeita noudatetaan, ja se voi vaatia, että sille toimitetaan kaikki tarvittavat tiedot.

14.4 Kansalliset keskuspankit voivat suorittaa myös muita tehtäviä kuin niitä, joista määrätään tässä perussäännössä, jollei EKP:n neuvosto kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä päättä, että nämä tehtävät ovat ristiriidassa EKPJ:n tavoitteiden ja tehtävien kanssa. Kansalliset keskuspankit suorittavat nämä tehtävät omalla vastuullaan ja omaan lukuunsa, eikä niitä pidetä osana EKPJ:n tehtäviä.”

Latvian oikeus

- 7 Rikosprosessilain (Kriminālprocesa likums) 241 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Turvaamistoimi määrätään prosessuaalisena pakkokeinona epäillylle tai syytetylle, mikäli on syytä olettaa, että hän jatkaa rikollista toimintaa, häiritsee rikosoikeudellisen menettelyn kulkua tai tuomioistuimen työskentelyä taikka välttelee menettelyä tai tuomioistuinta.”

- 8 Saman lain 254 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Kielto toimia tietyssä työssä on menettelystä vastaavan päätöksellä määritetyissä olosuhteissa epäillylle tai syytetylle osoitettu tietyn kestoisen kielto toimia tietyn tyyppisessä määritetyssä työssä tai täyttää tiettyyn työtehtävään liittyviä toimia.

2. Päätös, jolla tietyssä työssä toimiminen kielletään, toimitetaan sen täytäntöönpanoa varten työnantajalle tai muulle toimivaltaiselle taholle.

3. Tämän artiklan 1 momentissa tarkoitettu päätös sitoo kaikkia virkamiehiä, ja se on pantava täytäntöön kolmen arkipäivän kuluessa sen vastaanottamisesta. Virkamiehen on ilmoitettava menettelystä vastaavalle päätöksen täytäntöönpanon aloittamisesta.”

9 Kyseisen lain 389 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Heti, kun alustavassa rikosoikeudellisessa menettelyssä on osallisena henkilö, johon sovelletaan puolustautumisoikeuksia, tai henkilö, jonka oikeutta määrätä omaisuudestaan on rajoitettu menettelyllisillä toimilla, alustava rikosoikeudellinen menettely on päätettävä kyseisen henkilön osalta tai kaikki turvaamistoimet ja oikeuksien rajoitukset on peruutettava hänen omaisuutensa osalta seuraavissa määräajoissa:

--

4) erityisen vakava rikos: 22 kuukautta.”

10 Latvian keskuspankista 19.5.1992 annetun lain (Likums par Latvijas Banku; Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992, nro 22/23) 22 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Parlamentti nimittää Latvian keskuspankin pääjohtajan vähintään kymmenen keskuspankin jäsenen suosituksesta.

Parlamentti nimittää Latvian keskuspankin varapääjohtajan ja neuvoston jäsenet Latvian keskuspankin pääjohtajan suosituksesta.

Latvian keskuspankin pääjohtajan, varapääjohtajan ja neuvoston jäsenten toimikausi on kuusi vuotta. Jos neuvoston jäsen eroaa vapaaehtoisesti tai jättää tehtävänsä muusta syystä ennen toimikautensa päättymistä, Latvian keskuspankin neuvoston uusi jäsen nimitetään kuuden vuoden toimikaudeksi.

Parlamentti voi erottaa Latvian keskuspankin pääjohtajan, varapääjohtajan ja neuvoston jäsenet tehtävistään ennen tämän pykälän 3 momentissa säädetyn toimikauden päättymistä ainoastaan seuraavissa tapauksissa:

1. vapaaehtoinen eroaminen
2. [EKP]:n ja EKP:n perussäännön] 14.2 artiklassa tarkoitettu vakava rikkomus
3. muut [EKP]:n ja EKP:n perussäännön] 14.2 artiklassa määrätty tehtävistä erottamisen perusteet.

Tämän pykälän 4 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa parlamentti voi päättää erottaa Latvian keskuspankin pääjohtajan, varapääjohtajan ja neuvoston jäsenet tehtävistään langettavan tuomion voimaantulon jälkeen.

Latvian keskuspankin pääjohtaja voi saattaa päätöksen, jolla parlamentti erottaa hänet tehtävästään, [EKP]:n ja EKP:n perussäännön] 14.2 artiklassa määrätyn tuomioistuimen ratkaistavaksi. Latvian keskuspankin varapääjohtaja tai neuvoston jäsen voi saattaa päätöksen, jolla parlamentti erottaa hänet tehtävästään, hallintolainkäyttölaissa säädetyn tuomioistuimen ratkaistavaksi.”

11 Korruption ehkäisemisestä ja torjumisesta vastaavasta virastosta annetun lain (Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums; Latvijas Vēstnesis, 2002, nro 65) 2 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”(1) Virasto on välittömän hallinnon viranomainen, joka hoitaa tässä laissa säädettyjä korruption ehkäisemistä ja torjumista koskevia tehtäviä --

(2) Virastoa valvoo ministerineuvosto. Ministerineuvosto harjoittaa institutionaalista valvontaa pääministerin välityksellä. Valvontaan sisältyy pääministerin oikeus valvoa viraston päällikön tekemien hallinnollisten päätösten laillisuutta ja kumota lainvastaiset päätökset sekä velvoittaa tekemään päätös,

jos todetaan, että toimimasta on pidättäydytty lainvastaisesti. Ministerineuvoston valvontaoikeus ei koske päätöksiä, jotka kyseinen virasto tekee hoitaessaan tämän lain 7, 8, 9 ja 9¹ §:ssä mainittuja tehtäviä.”

- 12 Korruption ehkäisemisestä ja torjumisesta vastaavasta virastosta annetun lain 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Virasto hoitaa korruption torjunnassa seuraavia tehtäviä:

– –

- 2) toteuttaa selvityksiä ja operatiivisia toimia paljastaakseen julkisten elinten palveluksessa [olevien henkilöiden] tekemiä rikoksia, mikäli nämä rikokset liittyvät korruptioon.”

Asioiden taustat

- 13 Latvian parlamentin 31.10.2013 tekemällä päätöksellä Rimšēvičs nimitettiin Latvian keskuspankin pääjohtajaksi kuuden vuoden toimikaudeksi, joka alkoi 21.12.2013 ja jonka päättymispäiväksi oli määritetty 21.12.2019.
- 14 Rimšēvičs pidätettiin 17.2.2018 KNAB:n 15.2.2018 aloittaman häntä koskeneen alustavan rikosoikeudellisen selvityksen seurauksena.
- 15 Unionin tuomioistuimen käytettävissä olevien seikkojen mukaan hänen epäiltiin pyytäneen ja vastaanottaneen vuonna 2013 lahjuksia Latvian keskuspankin pääjohtajan ominaisuudessa käyttääkseen vaikutusvaltaansa erään latvialaisen yksityisen pankin hyväksi.
- 16 Kun Rimšēvičs vapautettiin 19.2.2018, KNAB teki riidanalaisen päätöksen, jolla häneen kohdistettiin useita pakkokeinoja, eli kieltö harjoittaa hänen päätöksenteko-, valvonta- ja tarkastustehtäviään Latvian keskuspankissa ja erityisesti toimia tehtävässään kyseisen keskuspankin pääjohtajana, velvoite maksaa vakuus sekä kieltö lähestyä eräitä henkilöitä ja poistua maasta ilman ennakkolupaa.
- 17 Rīgas rajona tiesan (Riian alioikeus, Latvia) tutkintatuomari hylkäsi 27.2.2018 kanteen, jonka Rimšēvičs oli nostanut 23.2.2018 kahdesta KNAB:n määräämästä pakkokeinosta eli kiellosta hoitaa hänen tehtäviään Latvian keskuspankissa ja kiellosta poistua maasta ilman lupaa.
- 18 Asiaa hoitava syyttäjä nosti 28.6.2018 Rimšēvičsiä vastaan syytteen seuraavista teoista:
- palkkiona annetun lahjuksen ottaminen ilmaisen vapaa-ajanmatkan muodossa
 - lahjustarjouksen, jonka suuruus on 500 000 euroa, hyväksyminen
 - lahjuksen, jonka suuruus on 250 000 euroa, hyväksyminen.

Asianosaisten vaatimukset ja oikeudenkäynti unionin tuomioistuimessa

- 19 Rimšēvičs vaatii kanteellaan asiassa C-202/18, että unionin tuomioistuin
- toteaa, että hänet on riidanalaisella päätöksellä erotettu lainvastaisesti tehtävästään Latvian keskuspankin pääjohtajana

- toteaa lainvastaiseksi pakkokeinon, joka koostuu riidanalaisella päätöksellä hänelle määrätystä kiellosta harjoittaa tehtäviään ja käyttää toimivaltaansa Latvian keskuspankin pääjohtajana
 - toteaa, että häneen on sovellettu lainvastaisesti riidanalaisesta päätöksestä aiheutuvia rajoituksia harjoittaa tehtäviään ja käyttää toimivaltaansa EKP:n neuvoston jäsenenä.
- 20 EKP vaatii kanteellaan asiassa C-238/18, että unionin tuomioistuin
- velvoittaa Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 24 artiklan ensimmäisen kohdan ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 62 artiklan nojalla Latvian tasavallan esittämään kaikki merkitykselliset tiedot, jotka koskevat selvityksiä, joita KNAB tällä hetkellä kohdistaa Latvian keskuspankin pääjohtaja Rimševičiin
 - toteaa EKP:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan nojalla, että Latvian tasavalta on rikkonut mainitun määräyksen toista kohtaa, koska
 - Latvian keskuspankin pääjohtajan tehtävää hoitanut henkilö on erotettu tehtävästään ilman, että riippumaton tuomioistuin on antanut asiakysymyksestä langettavan tuomion
 - asiassa ei ole – mikäli Latvian tasavallan esittämät tosiseikat tämän vahvistavat – mitään poikkeuksellista olosuhdetta, joka voisi oikeuttaa Rimševičsin erottamisen tehtävästään käsiteltävässä asiassa
 - velvoittaa Latvian tasavallan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 21 Latvian tasavalta vaatii molempien kanteiden hylkäämistä.
- 22 EKP pyysi unionin tuomioistuimen kirjaamoon 3.4.2018, eli samana päivänä, jolloin se jätti kannekirjelmänsä, jättämällään erillisellä asiakirjalla unionin tuomioistuinta käsittelemään asian C-238/18 työjärjestyksen 53 artiklan 4 kohdan ja 133 artiklan mukaisesti nopeutetussa menettelyssä. Unionin tuomioistuimen presidentti hyväksyi tämän pyynnön 12.6.2018 antamallaan määräyksellä EKP v. Latvia (C-238/18, ei julkaistu, EU:C:2018:488).
- 23 Samana päivänä antamallaan määräyksellä Rimševičs v. Latvia (C-202/18, ei julkaistu, EU:C:2018:489) unionin tuomioistuimen presidentti päätti omasta aloitteestaan työjärjestyksen 133 artiklan 3 kohdan nojalla ja pyydettyään Rimševičsiä ja Latvian tasavaltaa esittämään asiaa koskevat huomautuksensa käsitellä myös asian C-202/18 nopeutetussa menettelyssä.
- 24 Unionin tuomioistuimen kirjaamoon niin ikään 3.4.2018 jättämällään asiakirjalla EKP esitti unionin tuomioistuimelle SEUT 279 artiklan ja työjärjestyksen 160 artiklan nojalla väli-toimihakemuksen, jossa pyydettiin määräämään Latvian tasavalta keskeyttämään tilapäisesti sen Rimševičsille osoitetun kiellon soveltaminen, joka koskee tehtävän harjoittamista Latvian keskuspankin pääjohtajana, jotta hän voisi hoitaa EKP:n neuvoston jäsenen ominaisuudessa tehtäviä, joilla ei ole yhteyttä rikosoikeudelliseen selvitykseen, tai ainakin sallimaan Rimševičsin nimeävän sijaisen mainitun neuvoston jäseneksi.
- 25 Unionin tuomioistuimen varapresidentti määräsi 20.7.2018 antamallaan määräyksellä EKP v. Latvia (C-238/18 R, ei julkaistu, EU:C:2018:581) Latvian tasavallan toteuttamaan tarpeelliset toimenpiteet, jotta KNAB:n 19.2.2018 Rimševičiin kohdistamat pakkokeinot keskeytetään siihen asti, kunnes asiassa C-238/18 annetaan tuomio, siltä osin kuin näillä toimenpiteillä estetään häntä nimeämästä sijaista, joka korvaa hänet EKP:n neuvoston jäsenenä, ja hylkäsi väli-toimihakemuksen muilta osin.
- 26 Molemmille asioille yhteisessä istunnossa, joka pidettiin 25.9.2018, unionin tuomioistuin pyysi Latvian tasavallan asiamiehiä esittämään unionin tuomioistuimelle kahdeksan vuorokauden kuluessa asiakirjat, jotka oikeuttavat KNAB:n Rimševičiin 19.2.2018 kohdistamat pakkokeinot.

- 27 Unionin tuomioistuimen kirjaamossa 2.10.2018 kirjatulla kirjeellä Latvian tasavalta esitti 44 asiakirjaa.
- 28 Näistä asiakirjoista esittämässään huomautuksissa Rimševičs ja EKP ovat yhtä mieltä siitä, että Latvian tasavalta ei ole esittänyt mitään todisteita Rimševičsin syyllisyydestä eikä häneen kohdistettujen pakkokeinojen hyväksyttävyydestä.
- 29 Koska asioissa C-202/18 ja C-238/18 on kyse riidanalaiseen päätökseen kohdistuvista kahdesta kanteesta, unionin tuomioistuin päätti asianosaisia kuultuaan yhdistää mainitut asiat tuomion antamista varten työjärjestyksen 54 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

Unionin tuomioistuimen toimivalta

Asianosaisten lausumat

- 30 Latvian tasavalta väittää, että unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa ratkaista Rimševičsin ja EKP:n nostamia kanteita.

Asia C-202/18

- 31 Latvian tasavallan mukaan Rimševičs pyrkii siihen, että unionin tuomioistuin selvittää selvityksestä vastanneen viranomaisen rikosprosessilain säännösten nojalla toteuttamien toimenpiteiden laillisuuden ja oikeasuhteisuuden. Rimševičs pyytää unionin tuomioistuinta sekaantumaan rikosoikeudenkäynnin kulkuun, millä voi Latvian tasavallan mukaan olla huomattava vaikutus selvitykseen ja syyllisen saattamiseen oikeuden eteen Latvian lainsäädännön mukaisesti. Latvian tasavallan mukaan kannekirjelmän vaatimukset ylittävät unionin tuomioistuimen toimivallan. Hyväksymällä nämä vaatimukset unionin tuomioistuin toimisi SEUT 276 artiklan vastaisesti.
- 32 Rimševičs puolestaan katsoo, että hänelle asetettua kestoltaan määrittämätöntä kieltoa harjoittaa tehtävänsä Latvian keskuspankin pääjohtajana on pidettävä tehtävästä erottamisena, minkä suhteen unionin tuomioistuin on toimivaltainen EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan mukaisesti.

Asia C-238/18

- 33 Latvian tasavalta katsoo, että ainoa EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan nojalla kannekelpoinen päätös on päätös, jolla päätetään kansallisen keskuspankin pääjohtajan ja mainitun elimen välinen oikeudellinen ja institutionaalinen sidos, eikä mikä tahansa päätös, jolla pääjohtajalle asetetaan velvoitteita. Se väittää, että tällaisen oikeudellisen sidoksen päättävän päätöksen luonnehtimiseksi ei ole aiheellista erottaa toisistaan edellä mainitussa artiklassa tarkoitettua käsitettä ”erottaa tehtävästään” ja SEUT 246, SEUT 247 ja SEUT 286 artiklassa sekä EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 11.4 artiklassa ja luottolaitosten vakavaraisuusvalvontaan liittyvää politiikkaa koskevien erityistehtävien antamisesta Euroopan keskuspankille 15.10.2013 annetun neuvoston asetuksen (EU) N:o 1024/2013 (EUVL 2013, L 287, s. 63) 26 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua käsitettä ”erottaa”, koska näiden käsitteiden vaikutukset vastaavat toisiaan. Latvian tasavalta toteaa lisäksi, että mainittujen määräysten ja säännösten latviankielisessä versiossa käytetyt sanat vastaavat toisiaan.
- 34 Riidanalaisen päätöksen tarkoituksena ei ole päättää Latvian keskuspankin ja sen pääjohtajan välistä oikeudellista ja institutionaalista sidosta vaan ainoastaan taata häntä koskevan selvityksen tehokas kulku.

- 35 Mainittu toimenpide on Latvian tasavallan mukaan ensinnäkin luonteeltaan väliaikainen, ja sitä voidaan muuttaa tai se voidaan peruuttaa koska vain. Rikosprosessilain 389 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään, että kun kyseessä on erityisen vakava rikos – kuten rikos, josta Rimšēvičsiä epäillään –, kyseistä henkilöä vastaan aloitettu alustava rikosoikeudellinen menettely on päätettävä tai kaikki pakkokeinot on peruutettava 22 kuukauden kuluessa siitä, kun hän tuli osalliseksi menettelyyn. Rikosprosessilain 249 §:n 1 momentista ilmenee lisäksi, että mikäli henkilöön kohdistettu prosessuaalinen pakkokeino on jäänyt ilman kohdetta tai mikäli henkilön toiminta tai olosuhteet, jotka ovat ratkaisseet pakkokeinojen valinnan, ovat muuttuneet, kyseinen toimenpide on peruutettava.
- 36 Latvian tasavalta väittää toiseksi, että Latvian keskuspankista annetun lain 22 §:n mukaisesti ainoastaan Latvian parlamentti on toimivaltainen erottamaan kyseisen keskuspankin pääjohtajan, eikä mainittu elin ole tehnyt tällaista päätöstä.
- 37 Tulkinta, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen kaltainen päätös kuuluu EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan soveltamisalaan, on lisäksi SEUT 276 artiklan vastainen. EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan tarkoituksena ei ole mahdollistaa unionin tuomioistuimen sekaantumista vireillä olevaan rikosoikeudelliseen menettelyyn vaan taata se, että kansalliset viranomaiset eivät erota kansallisen keskuspankin pääjohtajaa sääntöjenvastaisesti. Latvian tasavallan mukaan EKP:n vaatimuksen hyväksyminen velvoittaisi unionin tuomioistuimen tutkimaan uudestaan Latviassa vireillä olevassa rikosoikeudenkäynnissä esitetyt tosiseikat ja todisteet, jotka ovat oikeuttaneet Rimšēvičsiin kohdistuvien pakkokeinojen toteuttamisen, ja puuttumaan näin kansallisten viranomaisten toimivaltaan.
- 38 Latvian tasavalta toteaa, että Latvian keskuspankin johdon itsenäisyys myös taataan EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 7 artiklan mukaisesti Latvian keskuspankista annetun lain 13 §:ssä. Tällä riippumattomuudella Latvian keskuspankin tehtävien hoitamisessa ei myönnetä pääjohtajalle mitään rikosoikeudellista koskemattomuutta, eikä sillä aseteta rajoituksia Latvian lainvalvontaviranomaisille. Latvian keskuspankin riippumattomuuden ja vakauden takaamiseksi laissa säädetään pääjohtajan lisäksi varapääjohtajasta, jonka nimittämismenettely parlamentissa tarjoaa samat takeet, joita pääjohtajaan sovelletaan, ja joka hoitaa mainitun keskuspankin pääjohtajan tehtäviä pääjohtajan poissa ollessa tai jos viimeksi mainittu on erotettu tehtävästään tai jos hänen toimikautensa on päättynyt. Latvian tasavallan mukaan varapääjohtajaa tulee näin ollen tällaisessa tilanteessa pitää SEUT 283 artiklan 1 kohdassa ja EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 10.1 artiklassa tarkoitettuna pääjohtajana, ja hänelle tulee tämän johdosta myöntää oikeus olla jäsenenä EKP:n neuvostossa.
- 39 Tapauksen asiakirja-aineiston sisältämät seikat kuuluvat lisäksi rikosprosessilain 375 §:n 1 momentin mukaisesti tutkintasalaisuuden piiriin, eikä niitä täten voida paljastaa rikosoikeudenkäynnin ulkopuolisille tahoille. Unionin tuomioistuimen on Latvian tasavallan mukaan täten hylättävä myös EKP:n vaatimus, jonka mukaan Latvian tasavalta on veloitettava esittämään kaikki merkitykselliset tiedot, jotka liittyvät KNAB:n Rimšēvičsiä koskevaan selvitykseen.
- 40 EKP puolestaan katsoo, ettei sen kannetta voida jättää EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan soveltamisalan ulkopuolelle.
- 41 Se korostaa, kuinka tärkeä on SEUT 130 artiklassa esitetty EKPJ:n ja EKP:n itsenäisyyden periaate, jolla pyritään mahdollistamaan se, että EKP voi täyttää poliittiselta painostukselta vapaana ne tehtävät, joita sille EUT-sopimuksella on uskottu. EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisella kohdalla toteutetaan kyseistä periaatetta täsmentämällä edellytykset, joiden täytyessä kansallisen keskuspankin pääjohtaja voidaan erottaa tehtävästään, ja mahdollistamalla se, että unionin tuomioistuin valvoo tällaisen toimenpiteen laillisuutta.
- 42 Kun otetaan huomioon viimeksi mainitun määräyksen päämäärä, kieltoa harjoittaa kansallisen keskuspankin pääjohtajan virkaan liittyviä tehtäviä – vaikka tällä kiellolla ei muodollisesti päätettäisikään pääjohtajan oikeudellista ja institutionaalista sidosta mainittuun pankkiin – on EKP:n

mukaan pidettävä EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa tarkoitettua tehtävistä erottamista vastaavana toimenpiteenä. Mikäli päädyttäisiin päinvastaiseen tulkintaan, jäsenvaltiot voisivat tämän luonteisia toimenpiteitä toteuttamalla kiertää mainitussa määräyksessä määrättyä taetta itsenäisyydestä. Pääjohtajan itsenäisyys vaarantuu aivan yhtä lailla hänelle osoitetulla väliaikaisella kiellolla harjoittaa tehtäviään, ja näin on sitä suuremmalla syyllä, mikäli – kuten käsiteltävässä asiassa – tuon kiellon päättymishetki ei ole tiedossa ja ajoittuu mahdollisesti vasta pääjohtajan toimikauden päättymisen jälkeiseen aikaan.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- 43 Latvian tasavalta väittää ensimmäiseksi, että riidanalaisella päätöksellä, joka on luonteeltaan väliaikainen, ei ole erotettu tehtävästään Latvian keskuspankin pääjohtajaa. EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa määrätty kanne voidaan sen mukaan kuitenkin nostaa ainoastaan päätöksistä, joilla päätetään lopullisesti kansallisen keskuspankin ja kyseisen pankin välinen oikeudellinen ja institutionaalinen sidos.
- 44 Tästä pitää paikkansa, kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 78 kohdassa, että sanamuoto, jota EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa käytetään määrittämään siinä määrätyn kanteen kohde, vaikuttaa viittaavan kyseisen määräyksen latviankielisessä versiossa, samoin kuin määräyksen useissa muunkielisissäkin versioissa, kansallisen keskuspankin ja sen pääjohtajan välisen sidoksen lopulliseen katkeamiseen.
- 45 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkitsemisessa on kuitenkin otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä säännöstöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös tai määräys on (ks. mm. tuomio 17.4.2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 46 Tästä on muistutettava, että EY:n perustamissopimuksen ja sittemmin EUT-sopimuksen laatijoiden tarkoituksena on ollut varmistaa, että EKP ja EKPJ voivat hoitaa riippumattomasti niille annettuja tehtäviä (ks. vastaavasti tuomio 10.7.2003, komissio v. EKP, C-11/00, EU:C:2003:395, 130 kohta).
- 47 Tämä pyrkimys ilmenee ensisijaisesti SEUT 130 artiklasta, joka asiasisällöltään toistetaan EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 7 artiklassa ja jossa määrätään nimenomaan, että yhtäältä EKP, kansalliset keskuspankit ja niiden päätöksentekovelinten jäsenet eivät pyydä eivätkä ota ohjeita unionin toimielimiltä, elimiltä tai laitoksilta, jäsenvaltioiden hallituksilta eivätkä miltään muultakaan taholta ja että toisaalta nämä unionin toimielimet, elimet ja laitokset sekä jäsenvaltioiden hallitukset eivät yritä vaikuttaa EKP:n ja kansallisten keskuspankkien päätöksentekovelinten jäseniin heidän suorittaessaan tehtäviään (ks. vastaavasti tuomio 10.7.2003, komissio v. EKP, C-11/00, EU:C:2003:395, 131 kohta). Mainituilla määräyksillä pyritään näin ollen olennaisilta osiltaan suojaamaan EKPJ:ää kaikilta poliittisilta paineilta, jotta se voisi tehokkaasti pyrkiä tehtävilleen osoitettuihin tavoitteisiin käyttämällä riippumattomasti niitä nimenomaisia toimivaltuuksia, jotka sillä tässä tarkoituksessa on primäärioikeuden nojalla (ks. vastaavasti tuomio 16.6.2015, Gauweiler ym., C-62/14, EU:C:2015:400, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 48 Kansallisten keskuspankkien, jotka SEUT 282 artiklan 1 kohdan nojalla muodostavat EKPJ:n yhdessä EKP:n kanssa, pääjohtajien toiminnallisen riippumattomuuden takaamiseksi EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklassa määrätään, että heidän toimikautensa vähimmäiskesto on viisi vuotta ja että heidät voidaan erottaa tehtävästään ainoastaan, jos he eivät enää täytä niitä vaatimuksia, joita heidän tehtävänsä edellyttävät, tai jos he ovat syylistyneet vakavaan rikkomukseen, ja määrätään oikeussuojakeinona kyseisellä pääjohtajalla ja EKP:n neuvostolla olevasta mahdollisuudesta riitauttaa tällainen toimenpide unionin tuomioistuimessa.

- 49 Antamalla välittömästi unionin tuomioistuimelle toimivallan ratkaista sellaisen päätöksen laillisuus, jolla kansallisen keskuspankin pääjohtaja erotetaan tehtävästään, jäsenvaltiot ovat osoittaneet, kuinka tärkeänä ne pitävät näiden tehtävien haltijoiden riippumattomuutta.
- 50 SEUT 283 artiklan 1 kohdan ja EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 10.1 artiklan nojalla niiden jäsenvaltioiden kansallisten keskuspankkien pääjohtajat, joiden rahayksikkö on euro, ovat automaattisesti jäseniä EKP:n neuvostossa, joka on mainitun perussäännön 12.1 artiklan nojalla eurojärjestelmän ainoa päätöksentekuelin ja asetuksen N:o 1024/2013 26 artiklan 8 kohdan mukaisesti EKP:n ainoa päätöksentekuelin yhteisen valvontaelimen puitteissa.
- 51 Mikäli kansallisten keskuspankkien pääjohtajat voitaisiin erottaa tehtävästään ilman perusteluja, heidän riippumattomuutensa – ja tämän seurauksena itse EKP:n neuvoston riippumattomuus – vaarantuisi vakavasti.
- 52 Tästä on ensimmäiseksi todettava, että kansallisen keskuspankin pääjohtajalle osoitettu tilapäinen kielto harjoittaa tehtäväänsä voi muodostaa keinon painostaa häntä. Kuten käsiteltävän asian olosuhteet yhtäältä osoittavat, tällainen kielto voi olla erityisen vakava sen kohteena olevalle pääjohtajalle, mikäli kiellon päättymisajankohtaa ei ole määritetty, ja tällaista kieltä voidaan lisäksi soveltaa merkittävä aika kyseisen pääjohtajan toimikaudesta. Kielto voi toisaalta tilapäisyytensä johdosta muodostaa painostuskeinon, joka on sitäkin tehokkaampi, jos – kuten Latvian tasavalta on todennut asian olevan riidanalaisen päätöksen suhteen – se voidaan peruuttaa koska tahansa paitsi selvityksen kehityskulun perusteella myös kyseessä olevan pääjohtajan toiminnan perusteella.
- 53 On toiseksi niin, että jos toimenpide, jolla pääjohtajaa kielletään hoitamasta tehtäviään, jäisi kaiken unionin tuomioistuimen EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan mukaisen valvonnan ulkopuolelle sillä perusteella, että se on väliaikainen, jäsenvaltio voisi helposti perättäisiä tilapäisiä toimenpiteitä toteuttamalla välttyä tältä valvonnalta, ja näin – kuten julkisasiamies korostaa ratkaisuehdotuksensa 75 kohdassa – mainitulta määräykseltä saatettaisiin evätä sen tehokas vaikutus.
- 54 Ei myöskään ole varmaa, etteikö riidanalainen päätös, joka lähtökohtaisesti on tilapäinen, voisi olla vaikutuksiltaan lopullinen, koska Latvian tasavallan omien toteamusten mukaan rikosprosessilain 389 §:ssä sallitaan sen puitteissa toteutettujen toimenpiteiden ja rajoitusten voimassa pitäminen 22 kuukauden ajan, eli siihen saakka, kunnes Rimšēvičsin toimikausi päättyy, minkä on tarkoitus tapahtua joulukuussa 2019.
- 55 Näin ollen sekä EUT-sopimuksen laatijoiden tarkoituksesta että EKPJ:n ja EKP:n perussäännön systematiikasta ja sen 14.2 artiklan toisen kohdan päämäärästä seuraa, että unionin tuomioistuin on mainitun määräyksen nojalla toimivaltainen ratkaisemaan kanteen, joka on nostettu senkaltaisesta toimenpiteestä kuin riidanalaisen päätöksen sisältämä tilapäinen kielto harjoittaa Latvian keskuspankin pääjohtajan tehtävää.
- 56 Latvian tasavalta väittää toiseksi, että unionin tuomioistuin ei ole toimivaltainen lausumaan päätöksestä, jolla ensin mainitun mukaan on tarkoitus taata kyseisen päätöksen kohteena olevaa henkilöä vastaan aloitetun rikosoikeudellisen menettelyn tehokas kulku. Sen mukaan niiden seikkojen arviointi, jotka oikeuttavat pakkokeinoista määräämisen rikosoikeudellisessa menettelyssä, kuuluu yksinomaan kansallisten viranomaisten toimivaltaan. Nämä seikat kuuluvat Latvian tasavallan mukaan lisäksi rikosprosessilain 375 §:n 1 momentin nojalla tutkintasalaisuuden piiriin, eikä niitä täten voida paljastaa rikosoikeudellisen menettelyn ulkopuolisille tahoille. SEUT 276 artiklassa vahvistetaan sen mukaan unionin tuomioistuimen toimivallan puuttuminen tältä osin, koska siinä määrätään, että ”käyttäessään vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskeviin [EUT-sopimuksen] kolmannen osan V osaston 4 ja 5 luvun määräyksiin liittyviä toimivaltuuksiaan Euroopan unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tutkia jäsenvaltion poliisiviranomaisen tai muiden

lainvalvontaviranomaisten toteuttamien toimien pätevyyttä tai oikeasuhteisuutta taikka antaa ratkaisua niiden velvollisuuksien suorittamisesta, joita jäsenvaltioilla on yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi ja sisäisen turvallisuuden suojaamiseksi”.

- 57 Vaikka tältä osin pitääkin paikkansa, että perussopimusten laatijat ovat myöntäneet unionin tuomioistuimelle ainoastaan rajallisen toimivallan rikosasioissa, oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin, että unionin oikeus rajoittaa jäsenvaltioiden toimivaltaa tällä alalla (tuomio 15.9.2011, Dickinger ja Ömer, C-347/09, EU:C:2011:582, 31 kohta). Jäsenvaltioiden mainittua toimivaltaa käytettäessä on noudatettava unionin oikeudessa taattujen perusvapauksien lisäksi (ks. vastaavasti tuomio 2.2.1989, Cowan, 186/87, EU:C:1989:47, 19 kohta ja tuomio 19.1.1999, Calfa, C-348/96, EU:C:1999:6, 17 kohta) unionin oikeutta kokonaisuudessaan ja erityisesti primäärioikeutta. Täten kansallisilla rikosoikeudellisilla menettelysäännöillä ei voida rajoittaa toimivaltaa, joka EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa myönnetään unionin tuomioistuimelle tapauksissa, joissa kyseistä määräystä sovelletaan.
- 58 Latvian tasavallan SEUT 276 artiklaan perustuvaa väitettä ei myöskään voida hyväksyä.
- 59 Kyseisellä artiklalla nimittäin rajoitetaan unionin tuomioistuimen toimivaltaa ainoastaan sen käyttäessä EUT-sopimuksen kolmannen osan V osaston 4 ja 5 luvun määräyksiin liittyviä toimivaltuuksiaan. Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 82 kohdassa, käsiteltävässä asiassa ei ole kyse näistä toimivaltuuksista vaan toimivaltuuksista, joita unionin tuomioistuimella on suoraan ja nimenomaisesti EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan perusteella.
- 60 Latvian tasavalta korostaa kolmanneksi niitä kestäättömiä seurauksia, joita unionin tuomioistuimen toimivallan tunnustamisesta aiheutuisi. Tällaisella toimivallalla myönnettäisiin sen mukaan Latvian keskuspankin pääjohtajalle rikosoikeudellinen koskemattomuus, rajoitettaisiin pakkokeinoja, joita häneen voidaan kohdistaa, ja vaikutettaisiin huomattavasti rikosoikeudellisen menettelyn kulkuun.
- 61 Tästä on korostettava, että EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklassa ei mitenkään myönnetä Latvian keskuspankin pääjohtajalle rikosoikeudellista koskemattomuutta eikä rajoiteta sitä, mitä pakkokeinoja häneen voidaan kohdistaa. Kyseisellä artiklalla ainoastaan myönnetään hänelle, samoin kuin EKP:n neuvostolle, oikeus riitauttaa unionin tuomioistuimessa kaikki päätökset, joilla kyseinen pääjohtaja erotetaan tehtävästään. Puheena olevassa artiklassa määrätyn kanteen ja kansallisen rikosoikeudellisen menettelyn mahdollinen päällekkäisyys koskee siis vain poikkeustilannetta, jossa tällainen menettely johtaa sellaisen väliaikaisen toimenpiteen, joka voidaan rinnastaa kyseisessä artiklassa tarkoitettuun tehtävästä erottamiseen, kohdistamiseen kansallisen keskuspankin pääjohtajaan. Edes tällaisessa tilanteessa millään Latvian tasavallan esittämällä seikalla ei osoiteta, että EKPJ:n ja EKP:n perussäännössä määrätty kanne voisi rajoittaa selvityksen normaalia kulkua.
- 62 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että oikeudenkäyntiväite, jonka mukaan unionin tuomioistuin ei ole toimivaltainen ratkaisemaan Rimševičsin ja EKP:n riidanalaisesta päätöksestä EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan nojalla nostamaa kannetta, on hylättävä.
- 63 On vielä lisättävä, että toimivalta, joka unionin tuomioistuimella on mainitun määräyksen nojalla, rajoittuu kanteisiin, jotka on nostettu väliaikaisesta tai lopullisesta kiellosta harjoittaa kansallisen keskuspankin pääjohtajan tehtävää. Näin ollen riidanalainen päätös, jolla KNAB määräsi useita pakkokeinoja, kuuluu unionin tuomioistuimen toimivaltaan vain siltä osin, kuin sillä kielletään väliaikaisesti Rimševičsiä hoitamasta tehtävänsä Latvian keskuspankin pääjohtajana.

Kanteiden arviointi

Kanteiden luonne

- 64 Rimševičs, Latvian keskuspankin pääjohtajan ominaisuudessa, ja EKP, neuvostonsa päätöksellä, ovat saattaneet asian unionin tuomioistuimen ratkaistavaksi EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan mukaisesti. Vaatimukset näissä kahdessa kannekirjelmässä on kuitenkin muotoiltu eri tavoin. Rimševičs vaatii unionin tuomioistuinta toteamaan, että Latvian tasavallan nimissä tehty riidanalainen päätös on lainvastainen, kun taas EKP vaatii unionin tuomioistuinta toteamaan, että Latvian tasavalta on rikkonut kyseisen perussäännön 14.2 artiklaa. Kun EKP:ltä tiedusteltiin istunnossa EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklassa määrätyn kanteen luonteesta, se täsmensi, että se vaatii unionin tuomioistuinta antamaan ”vahvistustuomion, kuten jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevissa menettelyissä”.
- 65 Alustavasti on kuitenkin todettava, että EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklassa ei ole mitään nimenomaista tai implisiittistä viittausta SEUT 258–SEUT 260 artiklassa säänneltyyn jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen toteamista koskevaan menettelyyn.
- 66 Sen sijaan mainitun perussäännön 14.2 artiklan sekä sanamuodon mukainen että systemaattinen ja teleologinen tulkinta johtavat siihen, että kyseisessä artiklassa määrätty kanne luokitellaan kumoamiskanteeksi.
- 67 Tuon artiklan sanamuodosta on ensimmäiseksi todettava, että SEUT 263 artiklassa määrätyn kanteen tavoin EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklassa määrätyn kanteen voi nostaa yksityishenkilö – tässä tapauksessa tehtävästään erotettu pääjohtaja – hänelle osoitetusta päätöksestä. Kumpikin näistä kahdesta kanteesta on lisäksi nostettava samassa kahden kuukauden määräajassa, joka on määritelty samansisältöisesti SEUT 263 artiklan kuudennessa kohdassa ja mainitun perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa. Näissä kahdessa määräyksessä mainitaan myös samoin sanoin, että kantajat voivat vedota kanneperusteisiin, jotka koskevat sitä, että ”perussopimuksia tai niiden soveltamista koskevaa oikeussääntöä on rikottu”.
- 68 Systemaattisesta lähestymistavasta seuraa toiseksi, että perussäännön 14.2 artiklan erityissääntö ei ole ristiriidassa kumoamiskanteen ominaispiirteiden kanssa.
- 69 Sikäli kuin perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa myönnetään nimenomaisesti unionin tuomioistuimelle toimivalta valvoa kansallisen oikeuden toimen lainmukaisuutta ”perussopimuksi[in] tai niiden soveltamista koskevaa[n] oikeussääntö[ön]” nähden, mainitulla määräyksellä kiistatta poiketaan kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuinten välisestä toimivallan jaosta, sellaisena kuin siitä määrätään perussopimuksissa ja erityisesti SEUT 263 artiklassa, koska viimeksi mainittuun artiklaan perustuva kanne voi kohdistua vain unionin oikeuden toimiin (ks. vastaavasti tuomio 16.12.1960, Humblet v. Belgian valtio, 6/60-IMM, EU:C:1960:48). Tämä poikkeaminen selittyy kuitenkin EKPJ:n erityisellä institutionaalisella toimintakehyksellä, jonka osa se on. EKPJ nimittäin on unionin oikeudessa erityislaatuinen oikeudellinen järjestely, jossa liitetään yhteen ja saatetaan läheiseen yhteistyöhän kansalliset elimet, eli kansalliset keskuspankit, ja unionin toimielin, eli EKP, ja jonka puitteissa unionin oikeusjärjestyksen ja kansallisten oikeusjärjestysten välillä vallitsee erilainen kytkös ja vähemmän selkeä erottelu.
- 70 EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artikla on seurausta tästä erittäin integroidusta järjestelmästä, jonka perussopimusten laatijat halusivat EKPJ:lle, ja erityisesti kansallisten keskuspankkien pääjohtajien tehtävien kaksitahoisuudesta, sillä he ovat kyllä kansallisia viranomaisia mutta toimivat EKPJ:n puitteissa ja – kun he ovat sellaisen jäsenvaltion kansallisen keskuspankin pääjohtaja, jonka rahayksikkö on euro – ovat jäseninä EKP:n ensisijaisessa päätöksentekoaikavälissä. Tämän hybridiaseman johdosta ja – kuten tämän tuomion 48 kohdassa korostetaan – kansallisten

keskuspankkien pääjohtajien toiminnallisen itsenäisyyden varmistamiseksi EKPJ:ssä kansallisen viranomaisen tekemä päätös, jolla joku heistä erotetaan tehtävästään, voidaan saattaa unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi.

- 71 EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklalla lisätään täten perussopimuksissa määrättyihin oikeussuojakeinoihin erityinen oikeussuojakeino, kuten ilmenee niiden henkilöiden, joiden käytettävissä se on, erittäin rajallisesta määrästä, niiden päätösten, joiden suhteen sitä voidaan käyttää, ainutlaatuisesta kohteesta ja niistä erityisolosuhteista, joissa kyseistä oikeussuojakeinoa on tarkoitettu käytettävän.
- 72 Kolmanneksi on todettava, että perussäännön 14.2 artiklassa määrätyn kanteen luonteesta saadaan selvennystä myös sen tavoitteen avulla, jota varten kyseinen kanne on luotu. Kuten tämän tuomion 49 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa muistutetaan, mainittu kanne on eräs tärkeimmistä takeista sille, että pääjohtajat, huolimatta siitä, että jäsenvaltiot nimittävät ja mahdollisesti erottavat heidät, täyttävät perussopimuksilla heille uskotut tehtävät täysin riippumattomina eivätkä SEUT 130 artiklan ja EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 7 artiklan mukaisesti ota mitään ohjeita kansallisilta viranomaisilta. Se on näin ollen olennainen tekijä siinä institutionaalisessa tasapainossa, jota kansallisten keskuspankkien ja EKP:n välinen läheinen yhteistyö EKPJ:n puitteissa edellyttää.
- 73 Tämän tavoitteen tärkeyden ja sen haitan, jota aiheutuu viivästyksestä kumottaessa päätös, joka on tehty pääjohtajan erottamisesta perussopimusten tai niiden soveltamista koskevan oikeussäännön vastaisesti, johdosta perussopimusten laatijat ovat luoneet unionin tuomioistuimessa käytettävän oikeussuojakeinon tällaiseen toimeen nähden EKP:n ja kyseisen pääjohtajan hyväksi. Kuten unionin tuomioistuimen varapresidentti mainitsi kiireellisyyttä koskevassa arvioinnissaan 20.7.2018 antamassaan väliitoimimääräyksessä EKP v. Latvia (C-238/18 R, ei julkaistu, EU:C:2018:581, 71 ja 72 kohta), EKP:n neuvoston jäsenen pitkäaikainen poissaolo voi vaikuttaa vakavasti tämän EKP:n tärkeän elimen asianmukaiseen toimintaan. Pääjohtajan erottamisella tehtävästään voi lisäksi olla vakavia ja välittömiä seurauksia kyseiselle henkilölle.
- 74 Ainoastaan kumoamiskanteella, johon mahdollisesti liittyy väliaikaisia toimenpiteitä, joita unionin tuomioistuin voi määrätä SEUT 278 ja SEUT 279 artiklan mukaisesti, voidaan vastata huoliin, jotka ovat olleet kyseisen oikeussuojakeinon luomisen taustalla. Erityisesti on todettava, että EKPJ:n ja EKP:n perussäännön laatijoiden tarkoituksiin ei vastattaisi tyydyttävällä tavalla, jos tuon perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan perusteella annettava tuomio olisi luonteeltaan vahvistava ja jos sen vaikutukset riippuisivat näin sen täytäntöönpanosta kansallisten viranomaisten toimesta.
- 75 On lisäksi muistutettava, että jos Euroopan komissio katsoo, että jäsenvaltio on jättänyt noudattamatta EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14 artiklan mukaisia velvoitteitaan, se voi SEUT 258 artiklan mukaisesti antaa perustellun lausunnon, ja jos kyseinen jäsenvaltio ei noudata tätä lausuntoa, nostaa unionin tuomioistuimessa kanteen jäsenyysoikeuksien noudattamatta jättämisen toteamiseksi. Näin ollen ei voida katsoa, että luodessaan EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa määrätyn oikeussuojakeinon kyseisen määräyksen laatijoiden tarkoituksena oli pelkästään luoda menettely, joka on rinnakkainen SEUT 258 artiklassa jo määrätyn menettelyn kanssa.
- 76 Edellä esitetystä seuraa, että EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa määrättyllä kanteella pyritään sen päätöksen kumoamiseen, jolla kansallisen keskuspankin pääjohtaja on haluttu erottaa tehtävästään.
- 77 Koska Rimševičsin ja EKP:n nostamat kanteet on nimenomaisesti nostettu EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan nojalla, näillä kanteilla on näin ollen katsottava vaadittavan riidanalaisen päätöksen kumoamista.

Kanneperuste, joka koskee riidanalaisen päätöksen perustelujen puuttumista

Asianosaisten lausumat

- 78 Rimševičs väittää, että riidanalaista päätöstä ei ole perusteltu.
- 79 Hän väittää ensinnäkin, ettei päätöstä ennen suoritettu asianmukaista selvitystä eikä kerätty riittävää näyttöä. KNAB käytti 15.2.2018 aloitettuun selvitykseen vain kaksi päivää, ennen kuin se päätti kantajan pidättämisestä 17.2.2018. Latvian yleinen syyttäjä totesi itse 21.2.2018, että tuona päivänä ei voitu varmasti todeta, että oli tehty rikos.
- 80 Rimševičs katsoo toiseksi, että on epätodennäköistä, että Latvian keskuspankin pääjohtaja olisi tehnyt rikoksen, josta häntä epäillään, eli ottanut lahjuksia latvialaiselta yksityiseltä pankilta, joka on lopettanut toimintansa 2016 ja joka on asetettu selvitystilaan. Hänellä ei nimittäin ole toimivaltaa, jonka ansiosta hän voisi vaikuttaa jollain tavoin yksityisen pankin toimintaan. Kaikki Latvian keskuspankin päätökset tehdään lisäksi kollegiaalisesti. Rimševičsin mukaan latvialaisten yksityisten pankkien valvonta ei kuulu Latvian keskuspankin vaan rahoitusmarkkinoiden valvontaviranomaisen toimivaltaan, kuten rahoitus- ja pääomamarkkinoiden valvontaviranomaisesta annetun lain (Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums) 2 §:n 1 momentissa säädetään.
- 81 Rimševičs väittää kolmanneksi, että selvityksen lähtökohtana olleiden tietojen lähde ei ole luotettava. KNAB:n kantajalle ilmoittamien tietojen mukaan henkilö, joka paljasti vuonna 2013 väitetyksi tapahtuneen rikoksen, on latvialaisen yksityisen pankin, jonka hyväksi korruptiota väitettiin tapahtuneen, hallituksen entinen jäsen. Rimševičsin mukaan mainittu henkilö pidätettiin vuonna 2016 rahanpesun johdosta, ja hän sai häntä vastaan aloitetun rikostutkinnan lopetetuksi vastineena sen korruption paljastamisesta, josta Rimševičsiä syytetään.
- 82 Neljänneksi Rimševičs väittää, että häntä vastaan esitetyt syytökset ovat epätasällisiä. KNAB väittää, että Rimševičiin on kohdistettu korruptiota sen välttämiseksi, että hän häiritsee kyseisen latvialaisen yksityisen pankin toimintaa. Latvian keskuspankin pääjohtajalla ei kuitenkaan ole tällaista toimivaltaa. Rimševičs toteaa, että häntä moititaan erittäin epätasällisesti tekemättä jättämisestä (toimimattomuus), koska henkilö, joka on ilmoittanut tästä väitetystä korruptiosta, ei ole kyennyt nimeämään aktiivista tekoa. Hän mainitsee myös, että EKP on rahoitus- ja pääomamarkkinoiden valvontaviranomaisen suosituksen perusteella peruuttanut mainitun latvialaisen yksityisen pankin toimiluvan vuonna 2016, minkä perusteella voidaan epäillä, että hän olisi edesauttanut kyseisen yksityisen pankin toiminnan jatkamista.
- 83 EKP puolestaan väittää, että unionin tuomioistuimen tehtävänä on käsiteltävässä asiassa tulkita EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa tarkoitetun sen vakavan rikkomuksen käsitettä, joka oikeuttaa erottamaan kansallisen keskuspankin pääjohtajan tehtävästään, ja tapaa, jolla tästä on esitettävä näyttö.
- 84 Sen mukaan EKPJ:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa tarkoitetun toimenpiteen toteuttavan jäsenvaltion on osoitettava, että kyseisessä määräyksessä asetetut edellytykset täyttyvät. Näiden edellytysten täyttyminen on todettava riippumattoman tuomioistuimen toimesta, ei hallituksen viraston, syyttäjän tai pakkokeinoista päättävän tutkintatuomarin toimesta. Tällä vaatimuksella voidaan taata oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja syyttömyysolettama, joka on eurooppalaisen oikeuslaitoksen keskeinen periaate. EKP:llä olisi näin varmuus siitä, että syyt, joiden johdosta pääjohtaja on erotettu tehtävästään, ovat perusteltuja. EKP:n mukaan ei ole tarpeen, että tuomioistuimen ratkaisu on lopullinen, jotta päätös erottaa kansallisen keskuspankin pääjohtaja tehtävästään voidaan panna täytäntöön tarvittaessa kohtuullisessa ajassa.

- 85 EKP katsoo, että poikkeuksellisissa olosuhteissa voitaisiin hyväksyä, että sellaisen jäsenvaltion kansallisen keskuspankin pääjohtaja, jonka rahayksikkö on euro, voidaan erottaa tehtävästään jopa ennen langettavan tuomion antamista. Näin olisi esimerkiksi, jos toimenpide on toteutettu kiistattoman tai kiistämättömän näytön perusteella.
- 86 EKP korostaa, että käsiteltävässä asiassa KNAB on erottanut Latvian keskuspankin pääjohtajan tehtävästään ennen kuin tuomioistuimien antoi asiaratkaisun sisältävän tuomion, jolla mainittu henkilö tuomittiin teosta, josta häntä syytettiin, ja että tällä hetkellä EKP:llä ei ole mitään tietoja, joiden perusteella se voi ratkaista, onko olemassa sellaisia poikkeuksellisia olosuhteita, jotka voivat oikeuttaa kyseisen toimenpiteen. Se täsmentää, että se on valmis luopumaan oikeudestaan tutustua asian asiakirja-aineistoon, mikäli rikosoikeudellinen selvitys edellyttää unionin tuomioistuimelle esitettyjen tietojen luottamuksellista käsittelyä.
- 87 Latvian tasavalta väittää molemmissa asioissa, että Rimševičsin rikosasiaan liittyvien asiakirjojen sisältämät seikat kuuluvat rikosprosessilain 375 §:n 1 momentin mukaisesti tutkintasalaisuuden piiriin.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- 88 EKP:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisesta kohdasta ilmenee nimenomaisesti, että pääjohtaja, jota asia koskee, tai EKP:n neuvosto voi vedota mainitussa määräyksessä määrätyn kanteen tueksi siihen, että ”perussopimuksia tai niiden soveltamista koskevaa oikeussääntöä on rikottu”. Tällä ilmauksella tarkoitetaan ensisijaisesti niiden edellytysten rikkomista, joiden täyttymistä mainitussa artiklassa edellytetään pääjohtajan erottamiseksi tehtävästään.
- 89 Kyseisessä määräyksessä määrätään, että pääjohtaja voidaan erottaa tehtävästään ainoastaan kahdessa tapauksessa: jos hän ei enää täytä niitä vaatimuksia, joita hänen tehtävänsä edellyttävät, tai jos hän on syyllistynyt vakavaan rikkomukseen.
- 90 Käsiteltävässä asiassa Rimševičsille osoitettua kieltoa harjoittaa tehtävänsä Latvian keskuspankin pääjohtajana on perusteltu tarpeilla, jotka liittyvät rikosoikeudelliseen selvitykseen, joka koskee hänen rikollisena pidettävää väitettyä toimintaansa, joka – mikäli se näytetään toteen – muodostaisi EKP:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklassa tarkoitetun ”vakavan rikkomuksen”.
- 91 Heti aluksi on täsmennettävä, että kun asia on saatettu unionin tuomioistuimen ratkaistavaksi perussäännön 14.2 artiklan perusteella, sen tehtävänä ei ole asettua toimivaltaisten kansallisten tuomioistuinten sijaan epäilysten kohteena olevan pääjohtajan rikosoikeudellisen vastuun ratkaisemiseksi eikä myöskään puuttua viimeksi mainittua koskevaan alustavaan rikosoikeudelliseen selvitykseen, jota toimivaltaiset hallinto- tai lainkäyttöviranomaiset suorittavat kyseisen jäsenvaltion oikeuden nojalla. Tällaista selvitystä varten ja erityisesti sen estämiseksi, että kyseinen pääjohtaja vaikeuttaa sitä, saattaa olla tarpeen päättää hänen tilapäisestä pidättämisestä tehtävästään.
- 92 Unionin tuomioistuimen tehtävänä sitä vastoin on sen toimivallan puitteissa, joka sillä on EKP:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisen kohdan nojalla, varmistua, että kyseessä olevalle pääjohtajalle osoitettu tilapäinen kielto hoitaa tehtävänsä on annettu vain, jos asiassa on riittäviä viitteitä siitä, että hän on syyllistynyt vakavaan rikkomukseen, joka voi oikeuttaa tällaisen toimenpiteen.
- 93 Käsiteltävässä asiassa kyseessä oleva henkilö väittää unionin tuomioistuimessa, ettei hän ole syyllistynyt mihinkään niistä rikkomuksista, joista häntä moititaan. EKP:n tavoin hän katsoo, ettei Latvian tasavalta ole esittänyt mitään näyttöä näistä rikkomuksista. Latvian tasavalta ei todellakaan ole unionin tuomioistuimessa käydyn kirjallisen menettelyn kuluessa esittänyt mitään alustavaakaan näyttöä niistä korruptiosyytteistä, joiden perusteella selvitys aloitettiin ja riidanalainen päätös tehtiin.

- 94 Unionin tuomioistuimen presidentti pyysi istunnossa Latvian tasavallan asiamiehiä toimittamaan unionin tuomioistuimelle pikaisesti asiakirjat, jotka oikeuttivat riidanalaisen päätöksen, ja mainitut asiamiehet lupasivat täyttää tämän pyynnön. Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 125–130 kohdassa, missään Latvian tasavallan istunnon jälkeen esittämässä asiakirjassa ei kuitenkaan ole sellaista näyttöä, jolla voitaisiin osoittaa, että kyseistä henkilöä vastaan esitettyjen syytösten oikeellisuudesta on olemassa riittäviä viitteitä.
- 95 Unionin tuomioistuimen kirjaamon 8.1.2019 vastaanottamalla kirjeellä Latvian tasavalta tarjoutui toimittamaan muita asiakirjoja ”kohtuullisessa ajassa”, mutta se ei pyytänyt menettelyn suullisen vaiheen aloittamista uudelleen, ja kyseinen vaihe oli työjärjestyksen 82 artiklan 2 kohdan mukaisesti julistettu päättyneeksi julkisasiamiehen esitettyä ratkaisuehdotuksensa. Toisella, 30.1.2019 päivättyllä kirjeellä Latvian tasavalta uudisti pyyntönsä näytön esittämisestä ja pyysi menettelyn suullisen vaiheen aloittamista uudelleen. Tämän näytön esittämistä koskevan pyynnön, joka saapui unionin tuomioistuimeen päätösneuvottelun kuluessa, yhteydessä ei esitetty mitään perusteita, joilla selitetään näiden asiakirjojen esittämisen viivästyminen, kuten työjärjestyksen 128 artiklan 2 kohdassa edellytetään. Rikosoikeudellisen selvityksen etenemisellä Latvian hallituksen kuvaamalla tavalla ei ole tämän suhteen merkitystä. Tämä pyyntö näytön esittämisestä ei lisäksi sisällä mitään konkreettista ja täsmällistä mainintaa esitettäväksi ehdotettujen asiakirjojen sisällöstä. Näissä olosuhteissa, ja kun otetaan huomioon menettelyn nopeutettu luonne, pyyntö näytön esittämisestä ja pyyntö menettelyn suullisen vaiheen aloittamisesta uudelleen on hylättävä.
- 96 Täten unionin tuomioistuin voi vain todeta, että Latvian tasavalta ei ole osoittanut, että Rimšēvičsin erottaminen tehtävästään perustuu riittäviin viitteisiin siitä, että hän on syyllistynyt EKP:n ja EKP:n perussäännön 14.2 artiklan toisessa kohdassa tarkoitettuun vakavaan rikkomukseen, ja näin ollen se hyväksyy kanneperusteen, joka perustuu kyseisen päätöksen perustelemattomuuteen. Kannekirjelmien muita kanneperusteita ei täten ole tarpeen tutkia.
- 97 Edellä esitetystä seuraa, että riidanalainen päätös on kumottava siltä osin kuin sillä kielletään Rimšēvičsiä hoitamasta tehtävänsä Latvian keskuspankin pääjohtajana.

Oikeudenkäyntikulut

- 98 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 138 artiklan 1 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska Latvian tasavalta on hävinnyt asian, se on velvoitettava vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan EKP:n oikeudenkäyntikulut EKP:n vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Asiat C-202/18 ja C-238/18 yhdistetään tuomion antamista varten.**
- 2) Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojsin (korruption ehkäisemisestä ja torjumisesta vastaava virasto, Latvia) 19.2.2018 tekemä päätös kumotaan siltä osin kuin sillä kielletään Ilmārs Rimšēvičsiä hoitamasta tehtävänsä Latvian keskuspankin pääjohtajana.**
- 3) Latvian tasavalta velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan Euroopan keskuspankin (EKP) oikeudenkäyntikulut.**

Allekirjoitukset